

RADOVI
Zavoda za znanstveni rad
HAZU Varaždin

UDK 821.163.42:091.5-05Krčelić, B. A.
Izvorni znanstveni rad
Original Scientific Paper

JURAJ OZMEC
Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
juraj.ozmec@ufzg.hr

Primljeno: 21.11.2024.
Prihvaćeno: 11.06.2025.
DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/m16wjcl2p9>

POVIJESNO-KOMPARATIVNA ANALIZA BIOGRAFSKIH PODATAKA I FILOLOŠKA ANALIZA KRČELIĆEVA PRVOG KNJIŽEVNOPOVIJESNOG UDŽBENIKA IZ KONTINENTALNE HRVATSKE (1774.)

Nakon uvodnih poglavlja, koja daju uvid u Krčelićevo podrijetlo, obrazovanje, književni opus te povijesni kontekst njegova stvaralaštva, ovaj se rad bavi spisom tiskanim na latinskom jeziku pod naslovom *Scriptorum ex regno Sclavoniae a seculo XIV. usque ad XVII. inclusive collectio* te pripadajućim latinskim rukopisom *Slavoniae in veteri quondam Panoniae Savia sitae scriptorum, cum notitia praeliminari a s. Augustino Gazotti Ecclesiae Zagrabiensis episcopo incaminata saeculo 14 series*.

Cilj je ovog rada datirati autograf i pokušati utvrditi na temelju kojeg je predložka nastao kasniji prijepis koji je jedini sačuvan do danas. Dakle, istražiti će se eventualne nepodudarnosti na razini sadržaja teksta, ali i razlike pravopisne, leksičke i sintaktičke norme latinskog jezika. Drugi je cilj utvrđivanje eventualnih razlika između biografskih podataka o piscima koje navodi Krčelić i podataka o navedenim piscima kojima raspolažemo danas – 250 godina kasnije, a sve kako bi se na kraju mogli donijeti zaključci o kvaliteti Krčelićeva rada, koja je početkom 20. stoljeća snažno osporavana.

Autograf je datiran uvidom u dostupnu literaturu i Krčelićevu pisanu korespondenciju. Usporedbom tiskanog izdanja rukopisa nisu uočene sadržajne (biografske i bibliografske), leksičke i sintaktičke, već samo pravopisne i tipografske razlike. Nadalje, utvrđeno je da Krčelićevi podaci povezani s biografijama hrvatskih kontinentalnih pisaca nisu potpuni, a podaci koji su navedeni većinom se podudara-

ju s podacima kojima raspolažemo danas. Potvrđeno je također da su Krčelićevi bibliografski podaci u pravilu veoma šturi, a ne obuhvaćaju ni sve važne autore. Ipak, spominju se važna djela i izostavljaju se ona manje poznata ili tematski manje važna.

Ključne riječi: Adalbert Barić; Baltazar Adam Krčelić; Velimir Gaj; Političko-kameralna škola; književnopovijesni udžbenici – kontinentalna Hrvatska.

Ovaj je rad nastao temeljem diplomskog rada u okviru studija latinskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a bavi se Krčelićevom biografskom zbirkom znamenitih pisaca kontinentalne Hrvatske. Zbirka je napisana kao udžbenik za potrebe Političko-kameralnog studija te tiskana 1774. u Varaždinu. Istražuje se datacija latinskog autografa, a filološkom se analizom tiskanog izdanja i sačuvanog rukopisa identificira predložak na temelju kojeg je nastao kasniji prijepis koji je jedini sačuvan do danas. Najveći dio rada posvećen je usporedbi biografskih podataka koje donosi Krčelić s podacima kojima raspolažemo danas kako bi se utvrdio napredak književnopovijesnih istraživanja te kako bismo mogli donijeti zaključke o Krčelićevoj vjerodostojnosti, aktualnosti i o kvaliteti njegovog rada.

1. OSNOVNI BIOGRAFSKI PODACI I PODRIJETLO BALTAZARA ADAMA KRČELIĆA

Baltazar Adam Krčelić rođen je 5. veljače 1715. u Šenkovcu u brdovečkoj župi. Autori¹ 18. stoljeća koji pišu o Krčelićevu životu kao mjesto njegova rođenja navode Brdovec. U kasnijim istraživanjima koja su se odnosila na autore i lokalitete iz okolice Brdovca potvrđena je veoma široka upotreba toponima Brdovec.² Sve su nedoumice nestale kada je u matici rođenih i krštenih brdovečke župe pronađen zapis: *7. II. 1715. baptisatus est Balthasarius filius nobilis ac generosi domini Nikolai Kerchelich ex pago Senkovecz et dominae consortis ejus Judithae Darich.*³ Na područje između rijeka Sutle i Krapine obitelj Krčelić doselila se iz Krbave u prvoj polovici 16. stoljeća pred najездом Turaka. Iz tog je razloga Baltazar ponekad uz

¹ Vinko Kalafatić tiskao je posmrtni govor B. A. Krčeliću, a Adam Alojzije Baričević napisao je prvu Krčelićevu biografiju.

² Često se, primjerice, navodi da je Ilija Gregorić živio u Brdovcu iako se pouzdano zna da je djelovao u Mariji Gorici. Nadalje, franjevci iz Marije Gorice nazivali su se *brdovečkim fratrima*. Istraživanja o lokaciji kurije Vrbine pokazala su da se nalazila na području Savskog Marofa, dok je u starijim spisima kurija smještena u Brdovec. Izvor: Stjepan KRIVOŠIĆ, "Baltazar Adam Krčelić (1715 – 1778)", Rad JAZU, 375, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, gl. ur. Grga NOVAK, Zagreb, 1978., 110.

³ Isto, 110.

svoje ime dodavao i pridjev *de Corbavia*. Baltazarov otac Nikola Krčelić potječe iz Šibica,⁴ a godina njegova rođenja ne može se sa sigurnošću utvrditi. Majka Judita Darić rodila se u Zagrebu, ali se točan datum njezina rođenja i smrti također ne može utvrditi. Sa sigurnošću se može reći da je Judita Darić rodila Baltazara Adama u svojem drugom braku, što doznajemo iz matice vjenčanih župe u Brdovcu: *26. X. copulatus est nobilis Nicolaus Kerchelich ex pago Sibicze cum nobili Juditha nata Darich, alias relicta vidua nobilis Joannis Kraiachich.*⁵ Postoje različite nepotrdene indicije da je i Baltazarov otac Nikola iza sebe ukupno imao čak tri braka, a s relativno visokim stupnjem sigurnosti može se tvrditi da je Nikola bio dvaput oženjen, o čemu govore i Stjepan Krivošić⁶ i Teodora Shek Brnardić.⁷ Nikola i Judita Krčelić osnovali su obitelj te su imali desetero djece. Važno je naglasiti da su svi sinovi iz obitelji Krčelić koji nisu umrli u ranoj mladosti stekli kvalitetno obrazovanje u školama u Beču, Bologni, Rimu i Egru, dok su kćeri poticane da nauče čitati i pisati. Iako je obitelj Krčelić u svojem posjedu imala brojne nekretnine, vinograde, livade, oranice i šume, s obzirom na brojnost obitelji i dug koji je otac Nikola poslije smrti ostavio nasljednicima može se zaključiti da materijalne prilike u obitelji nisu bile dobre, o čemu doznajemo iz pisma Josipa Krčelića bratu Baltazaru Adamu od 17. srpnja 1748.⁸ Financijske neprilike obitelji Krčelić ipak nisu pogodile Baltazara Adama, koji je kao prvo dijete, još kad je obitelj imovinski dobro stajala, poslan na školovanje u Zagreb, a potom u Beč i Bolognu. Njegov život i kasnije djelovanje uvelike je obilježilo društveni život mjesta u kojem je odrastao. Iz kraja između rijeka Krapine i Sutle potječu i dva podbana, a na istim su prostorima živjele i vlastelinske obitelji: Čikulini, Malakoczy, Sermage, Rauch, Vojković, Patačić, Jelačić i Ilijašić.⁹ Prisne prijateljske i rodbinske veze obitelj Krčelić ostvarila je s oba podbana, a mlađi je Baltazar Adam otvoreno pokazivao simpatije prema obitelji Sermage, koja se isticala obrazovanjem. Uzor je već tada vidio u svojem velikom prijatelju Adamu Patačiću i njegovoj majci Barbari Pudencijani Patačić, koja je znala latinski, što je u slučaju žena i u kontekstu vremena bila iznimka i rijetkost.

2. OBRAZOVANJE I SVEĆENIČKI POZIV

Ujesen 1722. s navršениh sedam godina Baltazar Adam kreće u isusovačku gimnaziju u Zagrebu. Zajedno s njim u Zagreb se preselila majka Judita, koja je sinove

⁴ Mjesto između Brdovca i Zaprešića, op. a.

⁵ Isto, 117.

⁶ Isto, 119.

⁷ Teodora SHEK BRNARDIĆ, *Svijet Baltazara Adama Krčelića: Obrazovanje na razmeđu između tridentskog katolicizma i katoličkog prosvjetiteljstva*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2009., 59.

⁸ Stjepan KRIVOŠIĆ, *Baltazar Adam Krčelić (1715 – 1778)*, 133.

⁹ Isto, 135.

Josipa i Ivana Krstitelja rodila u Zagrebu. Završivši gimnaziju i položivši prijamni ispit, Krčelić je nastavio svoje obrazovanje u zagrebačkom sjemeništu i time odabrao svoj budući poziv, o čemu govori u kasnijem djelu *Annuae*: "Mnogo sam se tada kolebao, koje bih zvanje odabrao. Kako nisam poznavao ono, što sam birao, i kako mi je nedostajalo sposobnosti rasuđivanja, kolebao sam se u neizvjesnosti, da li da odaberem djelatan život, u staležu svjetovnog svećeništva ili u isusovačkom (pustinjački me život brojnih asketa nije privlačio zbog toga, jer se čini da oni žive samo za sebe.) Tako sam iz ljubavi prema mučeništvu i stradanju ostao kao gojenac u svećeničkom staležu."¹⁰ Nastavak obrazovanja u sjemeništu Krčeliću je omogućen i zbog rodbinskih veza s kanonikom Nikolom Dijaneševićem, koji je zagrebačkom sjemeništu oporučno ostavio 4000 forinti s namjerom da se od kamata glavnice uzdržavaju četiri pitomca, pri čemu prednost mora imati Dijaneševićeva rodbina.

Nakon tri godine provedene u sjemeništu, Krčelić 1731. odlazi u Beč na studij filozofije. Tijekom studija boravio je na Hrvatskom kolegiju, gdje su postojale dvije vrste pitomaca. Alumni su pripremani za svećenička zvanja te je troškove njihova školovanja plaćao zagrebački kaptol, dok su konviktori samostalno morali snositi troškove jer su se obrazovali za svjetovna zvanja. Baltazar Adam spadao je u alumne te je troškove njegova obrazovanja snosila Crkva. Bio je uzoran student te ga je rektor sveučilišta okarakterizirao riječima: *hydropota, cui vinum non cedit*.¹¹ Boravak u Beču i prijateljstva koja je stekao među pitomcima ostavila su kod Baltazara Adama duboki trag pa u kasnijem književnom stvaralaštvu mnoge od njih spominje u djelu *Annuae*.

Provevši tri godine u Beču, 1734. odlazi u Bolognu, gdje se posvećuje studiju teologije. Zahvaljujući velikom interesu za knjigu, ubrzo je postao knjižničarom i prefektom studija. U njegovoj se privatnoj korespondenciji s prijateljima i obitelji odlično ocrtava pobožan i umjeren karakter koji osuđuje pretjerane zabave i raskalašenost. Završivši studij postaje doktorom filozofije i teologije, a izvrsno je ovladao latinskim, francuskim i talijanskim jezikom.

Napustivši Bolognu 1. srpnja 1738. vraća se u Hrvatsku, gdje prvu službu dobiva u Svetom Martinu pod Okićem. Već sljedeće godine postaje župnikom u Selima kraj Siska, gdje unaprjeđuje gospodarsku sliku mjesta i stvara dobre temelje za izgradnju velebnog zdanja župne crkve. Ta crkva postoji još i danas, međutim, snažno je oštećena u potresu koji je pogodio petrinjski i sisački kraj 29. prosinca 2020. U studenome 1745. Krčelić je premješten u Zagreb, gdje postaje podlektorom, a njegova su zaduženja obuhvaćala upravljanje sjemeništem i držanje predavanja.

¹⁰ Baltazar Adam KRČELIĆ, *Annuae sive historia: ab anno inclusive 1748 et subsequis (1767) ad posteritatis notitiam*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, gl. ur. Nikola MAJNARIĆ, preveo Veljko GORTAN, Zagreb, 1952., 404.

¹¹ Stjepan KRIVOŠIĆ, *Baltazar Adam Krčelić (1715 – 1778)*, 139.

Zagrebačkim kanonikom postaje veoma mlad, 23. siječnja 1747., s navršene trideset i dvije godine. Rektorom Hrvatskog kolegija u Beču postaje 1. rujna 1747., gdje ostaje do svibnja 1749. i gdje su pod njegovim rektoratom stasali brojni intelektualci poput Ivana Patačića te Nikole i Petra Škrleca. Nakon službe u Beču Krčelić se ponovno vraća u Zagreb, gdje dalje obavlja dužnost biskupskog kanonika. Iako se vrlo brzo nakon povratka u Zagreb sukobljava s crkvenim vlastima, bio je imenovan senjskim opatom s pravom uživanja i upotrebe posjeda. Krčelić je bio u vrlo lošim odnosima s Franjom Thauszyjem, zagrebačkim biskupom, koji je dužnost obnašao od 1751. do 1769. U to je vrijeme protiv Krčelića pokrenut sudski postupak uz optužbu za pronevjeru novca u službi rektora Hrvatskog kolegija u Beču.¹² Pravi razlozi izvođenja Krčelića pred sud bile su njegove reformske ideje povezane s crkvenim djelovanjem u školstvu, gospodarenju imovinom i upravnom uređenju. Proces je nagodbom okončan 1760.

Zasluzenu čast i kraj teškoćama donijelo je Krčeliću promaknuće u arhiđakona 1769., na što je izravno utjecala Marija Terezija. Bolujući od teške kostobolje, posljednjih je desetak godina života proveo u krevetu. Umro je u Zagrebu 29. ožujka 1778., a pokopan je u zagrebačkoj katedrali. Svoju bogatu knjižničnu građu nije htio prepustiti Crkvi,¹³ već je sve oporučno ostavio Kraljevskoj akademiji znanosti u Zagrebu i time uvelike pridonio utemeljenju i stvaranju današnje Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

3. NAJVAŽNIJA PISANA DJELA

Smatramo da bi bilo preopširno, ali i u kontekstu ovog rada nepotrebno nabrajati te opisati sva Krčelićeva objavljena djela i sve njegove važne, ali neobjavljene spise i rukopise.¹⁴ Stoga ćemo spomenuti samo one najvažnije. Ovim kratkim pregledom dajemo uvid u autorove interese te njegova književna dostignuća, i to kao temelj za razumijevanje kasnije napisanog udžbenika, tj. književnopovijesnog pregleda kontinentalnih autora kojim se ovaj rad u užem smislu zapravo bavi.

Življenje blaženoga Gazotti Augustina, zagrebečkoga biskupa prvo je Krčelićevo djelo objavljeno 1747. i jedino djelo napisano na kajkavskom narječju. Augustin Kažotić zagrebački je biskup s početka 14. stoljeća. Krčelić hvali njegove kreposti, neiskvaren karakter, moralni autoritet i iznimnu privrženost Crkvi, a iznimno ga cijeni zbog zasluga oko osnivanja prve sjemenišne škole u Zagrebu.

¹² Postupak je poznat pod nazivom velika pravda.

¹³ Vrijedilo je nepisano pravilo da kanonici svu svoju imovinu ostave Crkvi, tj. zagrebačkom kaptolu.

¹⁴ Usporedi: Ivan KOSIĆ, *Baltazar Adam Krčelić u Zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu: u povodu 300. obljetnice rođenja*, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Zagreb, 2016.

Najvažnije je i najzapaženije Krčelićevo djelo *Annuae sive Historia*, u kojem se prikazuju događanja u Zagrebu i Hrvatskoj povezana s političkim, društvenim i vjerskim životom u razdoblju od 1748. do 1767. Navode se, štoviše, i kolektivna praznovjerja, intrige i glasine povezane s istaknutim ličnostima 18. stoljeća, zbog čega prvi recenzent, grof Festetić, iznoseći svoju propoziciju pred Hrvatskim kraljevskim vijećem, kaže: *Ast magis interest mala praepediri, quam reparari*.¹⁵ Iako je Krčelićev glavni motiv pri pisanju bila želja da pouči mladež, Festetić navedeno djelo smatra izrazito odgojno štetnim te nalaže cenzuru. Precrtano je ukupno dvjestotinjak redaka na različitim mjestima.¹⁶ U izvore kojima se Krčelić služio pišući *Annuae* ubrajaju se raznovrsne službene isprave i bilješke Crkve i Kraljevine, ali i privatna pisma. *Annuae* su prvi put tiskane 1902. u izdanju povjesničara Tadije Smičiklase, a 1952. Veljko Gortan objavljuje hrvatski prijevod.

Historiarum cathedralis ecclesiae Zagrabienensis partis primae tomus primus najstarija je povijest zagrebačke stolne crkve. Djelo je napisano 1754., ali je zbog sukoba između Krčelića i biskupa Franje Thauszyja tiskano tek 1770. Drugi je svezak ostao u rukopisu jer ga Krčelić za svojeg života nije uspio prirediti za tiskanje. Taj je svezak opsegom kraći od prvog, a osim biografija pojedinih znamenitih crkvenih ličnosti (ponajviše biskupa) i crkvenih prilika tematizira opću društvenu, političku, vojnu i gospodarsku situaciju u zemlji.

Djelo *De Regnis Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae notitiae praeliminares* tiskano je 1770., a pokazuju snažnu Krčelićevu povezanost s bečkim dvorom i privrženost Mariji Tereziji, koja mu predaje bogatu ostavštinu Pavla Ritтера Vitezovića. U tom povijesnom pregledu Krčelić razlaže hrvatsku političku stvarnost od njezinih poznatih početaka pa do 1606. Posebnu važnost autor pripisuje 1102. godini (Personalna unija Hrvatske i Ugarske.) kao pozitivnoj prekretnici u hrvatskoj nacionalnoj povijesti, čime ponovno iskazuje naklonost austro-ugarskoj kruni, dok se istodobno kritički osvrće na mletačku okupaciju hrvatskog teritorija.

4. DRUŠTVENO-POVIJESNI KONTEKST NASTANKA SCRIPTORUM EX REGNO SCLAVONIAE A SEculo XIV. USQUE AD XVII. INCLUSIVE COLLECTIO

U prethodnom smo poglavlju spomenuli najvažnija Krčelićeva djela i ukazali na autorov interes za pisanje biografija i kronika. Govoreći, međutim, o širem kontekstu nastanka djela, valja se vratiti stotinjak godina unatrag i sagledati povijesno-političke prilike u Kraljevini Hrvatske i Dalmacije.

¹⁵ Stjepan KRIVOŠIĆ, *Baltazar Adam Krčelić (1715 – 1778)*, 194.

¹⁶ *Isto*, 194.

S obzirom na to da su Turci i Mlečani u drugoj polovici 16. stoljeća zauzeli veliki dio teritorija, pod upravom Kraljevine ostalo je tek "nešto više od područja kajkavske Posavske Hrvatske, i ove "Reliquiae reliquiarum..." s metropolom Zagrebom" koje su *bile sebi uvijek i u svakoj prilici svijesne da predstavljaju cjelokupnost Hrvatskog kraljevstva*.¹⁷ Važno je naglasiti da kajkavska Hrvatska u to vrijeme nije samo pasivno primala i prihvaćala književna i intelektualna dostignuća koja su nastala u drugim (trenutačno okupiranim) krajevima Hrvatske, već je aktivno sudjelovala u istraživanju prošlosti hrvatskoga naroda. Autori 17. i 18. stoljeća iz sjevernih (neokupiranih) krajeva Hrvatske osjetili su potrebu da svojim radom daju doprinos istraživanju povijesti općenito, a posebno hrvatske književnosti. Upravo u ovaj kontekst trebali bismo staviti Krčelićevo književno-historiografsko djelo, tj. njegovu zbirku hrvatskih pisaca. Da bismo još bolje razumjeli zašto se Krčelić odlučio napisati ovaj udžbenik, navodimo riječi Teodora Shek Brnardić: "Razmišljanja Baltazara Adama Krčelića tijekom života uvelike su bila usmjerena na katastrofalno zaostalo stanje prosvjetnih prilika u tadašnjoj Hrvatskoj".¹⁸

Prema navodima Franje Fanceva, glavnim Krčelićevim prethodnicima i uzorima u nastojanjima da se istraži hrvatska povijest i književnost i da se time ojača nacionalna svijest i poprave prosvjetne prilike u zemlji mogu se shvatiti Pavao Ritter i Andrija Kačić-Miošić. Od Krčelićevih suvremenika koji su se bavili istraživanjem hrvatske povijesti u cjelini spominju se Josip Roić, Venceslav Sklenski i Josip Mikoci. Neposrednim Krčelićevim sljedbenikom u nastojanju da se istraži književna historiografija svih hrvatskih krajeva mogli bismo smatrati Alojzija Adama Baričevića. "Baričevićeva važnost nije samo u tome, što je istraživao kulturnu i književnu prošlost hrvatskoga naroda, već možda i više po tome, što je u Zagrebu on prvi počeo sistematski skupljati knjige iz svih hrvatskih pokrajinskih književnosti..."¹⁹

Iako je Krčelić sklon vezama s bečkom i ugarskom krunom i iako piše biografsku i bibliografsku zbirku književnosti kontinentalnih autora, važno je spomenuti i njegove književne veze s Dubrovnikom. Poznato je da je Krčelić veoma rano posjedovao vlastiti primjerak Gundulićeva *Osmana*, a Fancev navodi kako je Krčelić književne veze s Dubrovnikom uspostavio posredovanjem Dubrovčanina Mihe Milišića. Iako nema dokaza o tome da je poznao zbornike književnih biografija dubrovačkih autora, važno je naglasiti da su u 18. stoljeću na krajnjem jugu Hrvatske djelovali važni književni biografi. Bogišić u svojem radu *Hrvatska književna historiografija 18. stoljeća* navodi ukupno četiri takva autora, a mi ih navodimo

¹⁷ Franjo FANCEV, *Dokumenti za naše podrijetlo hrvatskoga preporoda; Građa za povijest književnosti hrvatske*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, knjiga XII, Zagreb, 1933., 9.

¹⁸ Teodora SHEK BRNARDIĆ, *Svijet Baltazara Adama Krčelića; Obrazovanje na razmeđu izmedu tridentskog katolicizma i katoličkog prosvjetiteljstva*, 58.

¹⁹ Franjo FANCEV, *Dokumenti za naše podrijetlo hrvatskoga preporoda; Građa za povijest književnosti hrvatske*, 19.

kako bismo dali širi uvid u istovjetnu žanrovsku djelatnost. Krčelićevi su dubrovački prethodnici Ignjat Đurđević, Serafin Crijević i Đuro Bašić, dok Sebastijan Slade Dolci živi i objavljuje svoj zbornik biografija važnih književnika otprilike u isto vrijeme kada i Krčelić.

Upravo u ovom kontekstu treba promatrati i nastanak udžbenika *Scriptorum ex regno Sclavoniae a seculo XIV. usque ad XVII. inclusive collectio*, koji se u literaturi naziva zbirkom književnih biografija²⁰ i kratkom poviješću književnosti u sjevernoj Hrvatskoj od Augusta Gazottija do Pavla Rittera Vitezovića.²¹ Međutim, smatramo važnim naglasiti da je rad što ga je napisao Krčelić u samom nastajanju bio motiviran prosvjetiteljskim idejama te namijenjen studentima, tj. slušačima visokoškolskih predavanja, što proizlazi iz predgovora²² pod naslovom *LECTORI SALUTEM: ... Quis ita coecus et insipiens, qui non videat, quae sit scriptorum doctorumque hominum in educatione iuventutis necessitas? ... Vos porro in Academia hac tot lectionum auditores, diligentia, studii, conatibusque vestris, habete, quos imitemini: contendendo studiis scriptisque vestris ad patriae decus et reipublicae felicitatem nominisque vestri splendorem perpetuum.*²³ Ovo djelo, dakle, sadržajno zaista predstavlja zbirku biografija i prvu sustavnu povijest pisane književnosti s područja sjeverne Hrvatske, međutim, s obzirom na autorove motive pisanja i predviđenu namjenu, ovaj bi spis u suvremenom smislu trebalo smatrati sveučilišnim priručnikom ili udžbenikom, i to prvim poznatim književnopovijesnim udžbenikom s područja kontinentalne Hrvatske, a Krčelićev bi rad valjalo okarakterizirati pretečom aktualnih pedagoških, biografskih i bibliografskih nastojanja.

5. SPIS *SCRIPTORUM EX REGNO SCLAVONIAE A SECCULO XIV. USQUE AD XVII. INCLUSIVE COLLECTIO* KAO UDŽBENIK POLITIČKO-KAMERALNOG STUDIJA U VARAŽDINU

Političko-kameralni studij u Varaždinu osnovala je kraljica Marija Terezija aktom od 17. srpnja 1769. pod službenim latinskim nazivom *Studium politico-camerale in regnis Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae*, što valja sagledati u kontekstu osnutka Kraljevskog vijeća u kraljevinama Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji sa sjedištem u

²⁰ Rafo BOGIŠIĆ, *Hrvatska književna historiografija 18. stoljeća*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1997. 14.

²¹ Veljko GORTAN, Vladimir VRATOVIĆ, *Pet stoljeća hrvatske književnosti: knjiga 3: Hrvatski latinisti: II Pesci 17. – 19. stoljeća*, Matica hrvatska, Zagreb, 1970., 401.

²² Postoje dva predgovora: jedan pod naslovom *LECTORI SALUTEM*, a drugi pod naslovom *DE SCRIPTORIBUS SCLAVONIAE IN VETERI QUONDAM PANNONIAE SAVIA SITAE*, op. a.

²³ Baltazar Adam KRČELIĆ, *Scriptorum ex regno Sclavoniae a seculo XIV. usque ad XVII. inclusive collectio*, Joan. Thoma de Trattner, Varaždin, 1774., predgovor.

Varaždinu dvije godine ranije te u kontekstu znatne reorganizacije uprave tih krajeva.²⁴ Sadržaj studija u užem smislu obuhvaćao je znanost o upravnoj i ekonomskoj politici te financijama.²⁵ Profesorom je imenovan Adalbert Barić, a nastava se izvodila na latinskom jeziku. Studij je s radom u Varaždinu počeo početkom kalendarске godine 1770.²⁶ Osim upravnih, ekonomskih te financijskih znanosti, na studiju su se poučavali i književnopovijesni sadržaji, što zaključujemo iz *javnih kušnji*.²⁷ Riječ je o javnim demonstracijama znanja studenata koji su se dobrovoljno podvrgnuli ispitivanju materije odslušane na predavanjima. Postojao je običaj da studenti iz ukupnog gradiva odaberu postavke (*positiones*) ili tvrdnje (*assertiones*) koje će obrazložiti na javnom ispitu. Neki su studenti objavili svoje postavke i tvrdnje. Upravo je tako u kolovozu 1774. u Varaždinu tiskano²⁸ Krčelićevo autorsko djelo *Scriptorum ex regno Sclavoniae a seculo XIV. usque ad XVII. inclusive collectio* – kao jedna od *tvrdnji* za potrebe *javnih kušnji* studenata Matije Krčelića i Ivana Smendrovića. *Tvrdnje* su studenti sastavili po predavanjima profesora Barića, kako je navedeno i u podnaslovu tiskanog izdanja,²⁹ što je često dovodilo do pogrešnog pripisivanja autorstva ovog djela Bariću.³⁰ Krčelićeva uloga u izvođenju Političko-kameralnog studija zasad još nije utvrđena, a nije potvrđena ni njegova korespondencija s Barićem. Konačan dokaz Krčelićevu autorstvu te njegovoj namjeni otkrio je Smičiklas u radu koji je tiskan ispred Krčelićevih *Annua*. Smičiklas pronalazi Krčelićevo pismo upućeno Giovanniju Giacomu Coletiju³¹ od 7. kolovoza 1774. u kojem stoji: ... *satisfacere postulatis Tuis non poteram, tum ob meos officii litterariosque labores, collectionem videlicet Scriptorum ex Sclavonia hac nostra a saec. XIV. ad XVII. inclusive, quam publicus hic magister*³² *politicem occasione disputati*

²⁴ Mirko ANDROIĆ, Vladimir BAYER, Eugen PUSIĆ, Slobodan ŠTAMPAR, *Varaždin u XVIII stoljeću i političko-kameralni studij*, Sveučilište u Zagrebu i Historijski arhiv u Varaždinu, Zagreb – Varaždin, 1972., 91–92.

²⁵ Isto, 96.

²⁶ Isto, 93.

²⁷ *Tentamen publicum*. Isto, 103.

²⁸ Djelo je tiskano u prozi bez paginacije u tiskari koju po odobrenju kraljice Marije Terezije u Varaždinu 1773. osniva bečki tipograf Ivan Toma Trattner. On dobiva pravo da se u Hrvatskoj dvadeset godina može baviti knjižarstvom i tiskanjem udžbenika, kalendara, evanđelja, katekizama i rječnika, i to uz prethodnu cenzuru (izvor: Isto, 58.). Navedeno dovodi do zaključka da je i Krčelićevo djelo prije tiskanja najvjerojatnije podvrgnuto cenzuri i tek nakon toga odobreno za tisak.

²⁹ *(COLLECTIO) PUBLICO ET AUDITORIBUS OBLATA DUM ASSERTIONES EX UNIVERSO STUDIO POLITICO EXCERPTAS EX PRAELECTIONIBUS PERILLUSTRIS ET CLARISSIMI DOMINI ADALBERTI BARITS...*

³⁰ Mirko ANDROIĆ, Vladimir BAYER, Eugen PUSIĆ, Slobodan ŠTAMPAR, *Varaždin u XVIII stoljeću i Političko-kameralni studij*, 108.

³¹ Pismo se danas čuva u Zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod signaturom 3444, a može se pronaći i u: I. KOSIĆ, *Baltazar Adam Krčelić u Zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu: u povodu 300. obljetnice rođenja*, 115.

³² Odnosi se na Barića, koji je na naslovnoj stranici tiskanog djela oslovljen kao *Professor publicus ordinarius*, op. a.

tationis³³ in finne anni scholarum academici est habiturus...³⁴ Smičiklas, dakle, iz Krčelićeve korespondencije s trećom osobom³⁵ otkriva kako je Krčelić do kolovoza 1774. intenzivno radio na sastavljanju zbirke pisaca za potrebe Političko-kameralne škole, i to povodom održavanja javnih rasprava, tj. javnih ispita. Iz svega navedenoga zaključujemo da je autograf nastao neposredno prije tiskanja i objave djela pod imenom profesora Barića, dakle u prvoj polovici 1774.

Na kraju ovog razdjela željeli bismo ukazati na važnost Političko-kameralne škole i važnost Krčelićeva djela koje se u njoj upotrebljavalo kao udžbenik, kako to vidi Stjepan Krivošić: "Iako su Krčelićeva shvaćanja i nastojanja okrunjena osnivanjem, pred kraj njegovog života, Akademije s tri fakulteta,³⁶ ipak im je prava kruna osnivanje Političko-kameralne škole u Varaždinu zaslugom njegova učenika Nikole Škrlica. Nije slučajno Krčelić svoj spis "Scriptorum ex regno Sclavoniae..." tiskao 1774. god. zajedno s tezama profesora Političko-kameralne škole Adalberta Barića".³⁷

Političko-kameralna škola prestala je s djelovanjem u Varaždinu već 1772. te je iste godine odlukom kraljice premještena u Zagreb i 1776. uklopljena u Pravni fakultet.³⁸

6. SADRŽAJ DJELA

Pronalaze se vrlo različiti podaci o broju pisaca koje Krčelić biografski obrađuje u čitavom djelu. Tako, primjerice, Smičiklas imenom i prezimenom nabraja trideset pisaca (najvjerojatnije omaškom izostavlja Ivana od Sredne).³⁹ Nadalje, Hrvatski biografski leksikon preuzevši tvrdnje Teodore Shek Brnardić točno navodi da Krčelić piše trideset i jednu biografiju, međutim izostavlja ostalih dvanaest pisaca koje Krčelić spominje u obliku natuknica.⁴⁰ Pomnim čitanjem spisa i brojenjem

³³ Odnosi se na *tentamen publicum* kao jednu od ukupno dvije vrste ispita Političko-kameralne škole, op. a.

³⁴ Tadija SMIČIKLAS, *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, Scriptores, Volumen IV, Balthasaris Adami Kerchelich Annuae 1748 – 1767.*, Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, Zagreb, 1901., 39–40 i 44–45.

³⁵ Spomenuta osoba kao adresat Krčelićeva pisma potpuno je irelevantna za ovaj rad, op. a.

³⁶ Godine 1776. Marija Terezija osniva Kraljevsku akademiju znanosti s tri studija ili fakulteta: Bogoslovni, Filozofskim i Pravnim, op. a.

³⁷ Stjepan KRIVOŠIĆ, *Baltazar Adam Krčelić (1715 – 1778)*, 174.

³⁸ Mirko ANDROIĆ, Vladimir BAYER, Eugen PUSIĆ, Slobodan ŠTAMPAR, *Varaždin u XVIII stoljeću i Političko-kameralni studij*, 111.

³⁹ Tadija SMIČIKLAS, *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, Scriptores, Volumen IV, Balthasaris Adami Kerchelich Annuae 1748 – 1767*, 40.

⁴⁰ "Kam – Ko", *Hrvatski biografski leksikon 7*, gl. ur. Trpimir MACAN, Zagreb, 2009., 93. Članak preuzet od Teodore Shek Brnardić.

dolazimo do podatka da Krčelić vrijednima spomena smatra ukupno četrdeset i dva hrvatska i jednog stranog pisca. Detaljnije biografije donose se za trideset i jednog domaćeg pisca, dok ostalih jedanaest hrvatskih pisaca i jednog stranog pisca Krčelić spominje na samom kraju vrlo šturo te gotovo u obliku natuknica. Riječ je o piscima čija djela u tom trenutku postoje samo u rukopisima. U zbirci se po stoljećima navode važni pisci i učene osobe slavenskog podrijetla, svojim životom i djelovanjem povezane s kontinentalnom Hrvatskom. Čitatelju se nude biografski podaci (datum, godina i mjesto rođenja, datum, godina i mjesto smrti, podrijetlo, mjesto obrazovanja, mjesto djelovanja, crkvena ili svjetovna titula i funkcija navedenog pisca) te pregled pisanog opusa. Od kontinentalnih pisaca 14. stoljeća Krčelić navodi dvojicu autora: Augustina Kažotića i Ivana Arhiđakona Goričkog. U 15. stoljeću vrijednima spomena smatra šestoricu autora: Ivana Viteza, Pavla Ivanića, Ivana Gradačkog, Blaža iz Moravča, Ivana Viteza od Sredne i Marka Dubravskog. Veliki dio djela posvećuje piscima 16. stoljeća i obrađuje četrnaestoricu autora: Stjepana Brodarića, Ivana Sermeka, Nikolu Olaha, Pavla Gregorijanca, Pavla Zondija, Jurja Draškovića, Jurja Wyrffela, Antuna Vramca, Andriju Dudića, Mihaela Bučića, Jurja Cvetinovića, Matiju Čehovića, Nikolu (Stepanića) Selničkog i Nikolu Istvánffyja. Najveći dio djela posvećuje dvadesetorici pisaca 17. stoljeća, a to su: Baltazar Napuly, Ivan Kitonić, Ivan Tomko Mrnavić, Benedikt Vinković, Rafael Levaković, Juraj Ratkaj, Petar Petretić, Franjo Ladanji, Pavao Ritter, Ignjat Aleksandar Mikulić, Juraj Patačić, Mihael Šimunić, Kristofor Kupinić, Juraj Habdelić, Franjo Jambrehović, Juraj Đuričić, Juraj Funtek, Franjo Ivan Čikulin, Ivan Leopold Payer i Martin Brajković. Već na prvi pogled potvrđuje se Smičiklasova tvrdnja da nedostaju neki od glasovitih autora poput Petra Zrinskog te Katarine Frankopan-Zrinske,⁴¹ dok se, primjerice, prvi put u hrvatskoj književnoj historiografiji spominje Juraj Wyrffel.⁴² Od stranih autora na samom kraju spisa spominje se Petar Kanizije kao pisac katekizma, međutim, ovaj će se autor u daljnjim istraživanjima i usporedbama izostaviti jer se ne ubraja među autore najavljene u Krčelićevu naslovu.

7. PRIJEPIS NEPOZNATE RUKE IZ KASNIJEG RAZDOBLJA

Prijepis od ukupno dvadeset i sedam listova napisan jednom rukom latinskim kurzivom danas se čuva u *Zbirci rukopisa i starih knjiga* Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod signaturom 3687 te pod naslovom *Slavoniae in veteri*

⁴¹ Tadija SMIČIKLAS, *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, Scriptores, Volumen IV, Balthasaris Adami Kerchelich Annuae 1748 – 1767*, 40.

⁴² Vlado REZAR, "Grčka elegija zagrebačkog kanonika i humanista Georga Wyrffela", *Colloquia Maruliana*, vol. 30, br. 30, 2021., 226.

quondam Panoniae Savia sitae scriptorum, cum notitia praeliminari a s. Augustino Gazotti Ecclesiae Zagrabienensis episcopo incaminata saeculo 14 series. Potpisan je imenom Velimira Gaja te je uz potpis navedena godina 1873. Velimir Gaj, sin Ljudevita Gaja, objavio je 1875. katalog knjiga i rukopisa bogate očeve knjižnice pod naslovom *Knjižnica Gajeva*. Prema vlastitim riječima, na proučavanju, uspoređivanju i popisivanju građe sustavno je radio dvije godine počevši od 24. srpnja 1872.,⁴³ dakle nekoliko mjeseci nakon očeve smrti. Godina 1873. zapravo je godina katalogizacije ovog rukopisa, a ne godina njegovog nastanka. Velimir Gaj ne smije se smatrati njegovim autorom, već bibliografom koji je taj rukopis pronašao u očevoj knjižnici, sačuvao ga i katalogizirao. Iako je neosporno da je djelo *Scriptorum ex regno...* tiskano 1774., sam bibliograf rukopis pogrešno smatra neobjavljenim autografom (*Autogr. Ined.*),⁴⁴ što dovodi do zaključka da Velimir Gaj u očevoj knjižnici nije pronašao niti je znao za postojanje tiskanog izdanja Krčelićeva djela. Recentnija istraživanja dovela su do novih spoznaja te Jurić 1993. navodi da nije riječ o autografu, već o prijepisu nepoznate ruke.⁴⁵ Nadalje, prema navodima Ivana Kosića, koji se oslanja i poziva na Jurića, prijepis potječe iz 18./19. stoljeća,⁴⁶ što smatramo vrlo širokom i nepreciznom, ali najpouzdanijom mogućom datacijom. Na kraju želimo istaknuti slaganje s navodima da nije riječ o autografu, već o kasnijem prijepisu, međutim, smatramo potrebnim utvrditi na temelju kojeg je predložka prijepis uopće nastao. Kako bismo pokušali odgovoriti na to pitanje, poslužiti ćemo se usporedbom rukopisa i tiskanog izdanja, i to na sadržajnoj, pravopisnoj, leksičkoj i sintaktičkoj razini.

8. FILOLOŠKA ANALIZA PRIJEPISA I TISKANOG IZDANJA TE IDENTIFIKACIJA PREDLOŠKA NA TEMELJU KOJEG JE PRIJEPIS NASTAO

Usporedivši rukopis s tiskanim izdanjem djela iz 1774. mogu se zapaziti mnogobrojne, no sitne razlike. Najuočljivija razlika odnosi se na upotrebu velikog i malog početnog slova kod općih imenica, crkvenih i svjetovnih titula te upotrebu zareza ispred sastavnih veznika. Ovakve razlike ne smatramo odudaranjem od pravopisne norme, već pokazateljem duha vremena što se očituju u pisanom jeziku. Tako opće imenice poput *annus, familia, imperium, caedes, scriptor, virtus, dignitas, ius,*

⁴³ Velimir GAJ, *Knjižnica Gajeva. Ogled bibliografskih studija. Spisao i na svijet izdao Velimir Gaj*, Tisak narodne tiskare Gajeva, Zagreb, 1875., 11.

⁴⁴ Isto, 204.

⁴⁵ Šime JURJIĆ, *Katalog rukopisa Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Knjiga 2, Nacionalna i sveučilišna biblioteka Zagreb*, Zagreb, 1993., 11.

⁴⁶ Ivan KOSIĆ, *Baltazar Adam Krčelić u Zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu: u povodu 300. obljetnice rođenja*, 97.

opus, epistola, author u rukopisu nalazimo u pravilu napisane malim početnim slovom, dok su u tiskanom izdanju u velikoj mjeri napisane velikim početnim slovom. Također, titule poput *cardinalis, eques, archidiaconus, orator, princeps, lector, praepositus, parochus, legatus, custos* u rukopisu su napisane najčešće malim početnim slovom, dok ih u tiskanom izdanju pronalazimo napisane velikim početnim slovom. Titule koje iskazuju viši stupanj crkvene ili svjetovne časti poput *Papa, Pontifex, Episcopus, Canonicus, Presbyter odnosno Rex, Regina, Professor* napisane su i u rukopisu i u tiskanom izdanju velikim početnim slovom. Ispred sastavnih veznika *et* i *-que* u rukopisu se ne upotrebljava zarez, dok u tiskanom izdanju zarez stoji gotovo u svim slučajevima. Rukopis je cijeli napisan latinskim kurzivom, dok tiskano izdanje u kurzivu donosi samo citate i naslove književnih djela.

Nadalje, uspoređujući rukopis i tiskano izdanje uočavaju se dvije vrste pogreška koje odudaraju od univerzalne pravopisne norme, a to su pogrešno pisanje imena zemalja ili osobnih imena malim početnim slovom te slovne pogreške. U rukopisu imena zemalja *Hungaria* i *Polonia* te ime Leopoldus na nekoliko mjesta greškom stoje napisana malim početnim slovom, dok su u tiskanom izdanju otisnuta točno. Kada govorimo o slovničkim pogreškama, veoma su rijetko u rukopisu i u tiskanom izdanju prisutne identične pogreške (poput **scriptor, *manuscripts*), dok je veoma česta pojava da su riječi u tiskanom izdanju otisnute pogrešno, a u rukopisu napisane točno (primjerice, **illustrum, *scripta, *scripturis, *scripturae, *trctaverit, *legamns, *augulis, *persolvnat, *concesit, *malti, *intetfuit, *auditorers, *ama-baut, *canonicarum, *monasteriorm, *acceptisqne*). Potonje greške dovode nas do dvije vrste mogućih zaključaka na temelju kojih možemo pokušati identificirati prepisivačev predložak: prvi mogući zaključak glasi da je (kasniji) prepisivač toliko dobro razumio i poznao latinski jezik da je ispravljao greške uočene u tiskanom izdanju kao predložku. Ipak, smatramo da je vrlo mala vjerojatnost za postojanjem potrebe ručnog prepisivanja već tiskanog i objavljenog izdanja ako je ono prepisivaču bilo poznato. Ako pak prepisivač nije znao za postojanje tiskanog izdanja te ga nije ni posjedovao, tada se ono istom može isključiti kao predložak prepisivačkog rada. Druga i vjerojatnija mogućnost, kojoj se priklanjamo, glasi da je rukopis sačinjen na temelju nekog drugog rukopisnog predloška ili autografa koji, nažalost, nije sačuvan i u kojem navedenih slovničkih grešaka nije bilo.

Osim navedenih pogrešaka i odstupanja od pravopisne norme, usporedbom tiskanog izdanja i rukopisa nisu uočene daljnje leksičke, sintaktičke ili sadržajne razlike.

9. POVIJESNO-KOMPARATIVNA ANALIZA BIOGRAFSKIH PODATAKA

9.1. METODOLOGIJA

Metodom povijesno-komparativne analize usporedit će se biografski podaci o rođenju i smrti pisaca što ih donosi Krčelić s podacima o njima kojima raspolažemo danas. Iako točnost biografskih podataka nije jedino mjerilo kvalitete, vrijednosti i važnosti Krčelićeve književnopovijesne zbirke, smatramo da je ovaj kriterij jedini objektivno mjerljiv i usporediv s današnjim podacima. Za potrebe istraživanja analizirani su podaci o svim hrvatskim piscima navedenima u djelu (ukupno četrdesetdvojica) te se zaključci donose na temelju podataka iznesenih u čitavom spisu. Navodimo broj, postotni udio i imena autora čije biografske podatke Krčelić uopće ne spominje te broj, postotni udio i imena autora čiji su biografski podaci navedeni djelomično. Ti se podaci uspoređuju s količinom aktualno poznatih biografskih podataka, pri čemu se u poznate ili djelomično poznate biografske podatke ubrajaju samo oni podaci koji nisu aproksimirani, već su sa sigurnošću potvrđeni. Također donosimo broj, postotni udio i imena autora čiji su biografski podaci na temelju današnjih saznanja pogrešni. Također, biografski podaci koji u potpunosti izostaju u *Scriptorum...* traže se u Krčelićevim tiskanim djelima *Annuae sive historia: ab anno inclusive 1748 et subsequis (1767) ad posteritatis notitiam i Historiarum cathedralis ecclesiae Zagrabiensis partis primae tomus primus* kako bi se utvrdilo koje podatke Krčelić možda zna, ali ih izbacuje iz *Scriptorum...* zbog udžbeničke funkcije tog djela (radi kratkoće). Ipak, zbog ograničenog opsega rada u ovom se razdjelu, nakon generalne usporedbe podataka, donosi oprimjerena usporedba Krčelićevih i aktualno vrijedećih biografija povezanih s petoricom autora koji su odabrani kako bi se prikazala raznolikost informacija kojima Krčelić raspolaže. Kao referentni aktualni izvor podataka uzima se *Hrvatska književna enciklopedija*, koja predstavlja najopsežnije i najnovije (2010. – 2012.) enciklopedijsko izdanje ovakve vrste te je jedino u potpunosti završeno i dostupno u tiskanom obliku. Naglašavamo da *Leksikon hrvatskih pisaca* svojim opsegom i starijom godinom izdanja (2000.) ne odgovara potrebama ovog rada. Isto vrijedi i za *Hrvatski biografski leksikon*, koji još uvijek nije u potpunosti dostupan u tiskanom obliku.

9.2. REZULTATI ANALIZE BIOGRAFSKIH PODATAKA

Krčelić ne navodi nikakve biografske podatke o dvadeset i jednom⁴⁷ piscu (50 % ukupnog broja autora). Danas su nam u potpunosti ili djelomično poznati biografski podaci o trinaestorici,⁴⁸ a ni danas nam nisu poznati precizni i pouzdani podaci o godini rođenja i smrti osmorice⁴⁹ iz ove skupine. Iako Krčelić na ukupno pet mjesta

u *Scriptorum...* (Selnički, Brodarić, Olah, Bučić, Čehović) čitatelja upućuje na svoja druga djela (*Notitiae...* i *Historiarum...*), u njima pronalazimo dodatne biografske podatke samo o godini rođenja i smrti jednog autora te podatke o godini smrti jednog autora koji nisu navedeni u *Scriptorum...* Riječ je o godini smrti Augustina Kažotića⁵⁰ te o godini rođenja i smrti Nikole Olaha.⁵¹ Krčelić pronalazi ukupno tri izvora i tri različita podatka o Kažotićevoj smrti te ih u *Historiarum...* sve i navodi. Zaključujemo da u *Scriptorum...* nije želio navesti biografske podatke o Kažotiću zato što nije mogao sa sigurnošću potvrditi koji je od tih podataka točan. I dalje ostaje nepoznato zašto Krčelić u slučaju Nikole Olaha čitatelja upućuje na *Historiarum...*, a u *Scriptorum...* izostavlja taj biografski podatak, koji mu je očito bio poznat.

Biografski podaci svih ostalih pisaca koji nedostaju u *Scriptorum...* ne pronalaze se u *Historiarum...* ni u *Notitiae*, što dovodi do zaključka da Krčeliću jednostavno nisu bili poznati.

Djelomične biografske podatke (uglavnom podatke o godini smrti) Krčelić navodi također o dvadeset i jednom⁵² piscu (50 % ukupnog broja autora). Biografski podaci jedanaestorice⁵³ pisaca koji kod Krčelića nedostaju danas su nam poznati, dok nam precizni i pouzdani podaci o preostaloj desetorici⁵⁴ nisu ni danas poznati. Podaci o smrti osmorice⁵⁵ pisaca ne podudaraju se s podacima kojima o navedenim autorima raspoložemo danas. Naglašavamo da svi pogrešno navedeni podaci istodobno pripadaju skupini djelomično navedenih biografskih podataka. Trinaestorica autora čije biografske podatke Krčelić navodi točno unutar skupine djelomično navedenih podataka čine postotni udio od 61,904 %, dok broj od osam pogrešno navedenih biografskih podataka unutar iste skupine čini postotni udio od 38,095 %.

⁴⁷ Kažotić, Ivan od Sredne, Gradački, Sermek, Wyrffel, Cvetinović, Čehović, Ivanić, Kitonić, Brodarić, Gregorijanac, Bučić, Levaković, Ratkaj, Ladanji, Patačić, Kupinić, Jambrehović, Habelić, Đuričić te Payer.

⁴⁸ Kažotić, Ivan od Sredne, Brodarić, Levaković, Ratkaj, Habelić, Ivan Gradački (podaci o smrti poznati iz: Xistus SCHIER, *Specimen Styriae Literatae ad Subsidia Operi Perficiendo Necessaria Impe-tranda Eruditis Inclytiae Gentis Viris*, Typis Mariae Susannae Jahn Typogr. Acad., Viennae, 1769., 7), Gregorijanac, Čehović, Kupinić, Kitonić, Patačić i Jambrehović.

⁴⁹ Ivanić, Bučić, Sermek, Wyrffel, Cvetinović, Ladanji, Đuričić te Payer.

⁵⁰ Baltazar Adam KRČELIĆ, *Historiarum cathedralis ecclesiae Zagrabiensis partis primae tomus primus*, Typis primò Rainerianis, dein Zeraushegianis, ac demum Antonii Jandera Typographi Vbl. Cap. Eccl. Zagr. in Nova Villa, Zagrabiae, 1770., 105.

⁵¹ Isto, od str. 224.

⁵² Gorički, Vitez, Blaž iz Moravča, Marko Dubravski, Olah, Zondi, Baltazar Dvorničić Napuly, Petretić, Drašković, Vramec, Dudić, Nikola Selnički, Istvanffy, Mrnavić, Vinković, Ritter, Mikulić, Šimunić, Čikulín, Funtek te Brajković.

⁵³ Olah, Zondi, Istvanffy, Drašković, Vramec, Dudić, Mrnavić, Petretić, Vinković, Čikulín i Ritter.

⁵⁴ Gorički, Blaž iz Moravča, Vitez, Marko Dubravski, Nikola Selnički, Baltazar Dvorničić Napuly, Šimunić, Funtek, Brajković te Mikulić.

⁵⁵ Gorički, Blaž iz Moravča, Vramec, Nikola Selnički, Mrnavić, Vinković, Ritter i Brajković.

Trinaest točno navedenih biografskih podataka u odnosu prema broju svih spomenutih autora u djelu čine postotni udio od 30,952 %, dok u preostalim 69,047 % slučajeva Krčelić ne navodi nikakve biografske podatke o hrvatskim kontinentalnim piscima ili u navođenju podataka griješi. Danas su djelomično ili u potpunosti poznati biografski podaci o ukupno dvadeset i četiri od ukupno četrdeset i dvaju autora, što čini postotni udio od 57,142 % poznatih podataka, dok su podaci o osamnaestorici pisaca i dalje nepoznati, a što čini postotni udio od 42,857 %.

9.3. PRIMJERI USPOREDBE KRČELIĆEVIH I AKTUALNO VRIJEDEĆIH BIOGRAFSKIH PODATAKA

9.3.1. IVAN ARHIĐAKON GORIČKI

Ne navodi se datum, godina ni mjesto rođenja Ivana Arhiđakona Goričkog, a jednoznačne podatke o njegovu rođenju i podrijetlu nemamo ni danas. Suvremena literatura polazi od pretpostavke da je rođen oko 1280. u mjestu Kosna u Goričkoj župi ili u Stubičkim Toplicama. Kao godinu piščeve smrti Krčelić uzima 1354., dok suvremeni izvori mnogo opreznije navode kako je Gorički umro nakon 1353. Krčelić spominje njegove funkcije i dužnosti kanonika i arhiđakona, a ti se podaci poklapaju s informacijama kojima raspoložemo danas. Spominje se i najvažnije djelo, ali ne pod imenom pod kojim nam je poznato danas (*Statuta Capituli Zagrabienensis*). Riječ je o zborniku u kojem Gorički sakuplja propise i pravne norme po kojima se upravljalo zagrebačkim kaptolom. Čitatelja željnog detaljnijih informacija o navedenom autoru Krčelić upućuje na vlastita djela *Historiarum cathedralis ecclesiae Zagrabienensis partis primae tomus primus i De Regnis Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae notitiae praeliminares*.

9.3.2. IVAN VITEZ OD SREDNE

Krčelić, kako sam navodi, nije mogao izostaviti ovog autora zbog sela Sredne koje se nalazi u varaždinskom kraju te zbog njegova uglednog i plemenitog podrijetla. Ne navodi se godina, datum ni mjesto piščeva rođenja i smrti. Danas je poznato da je Ivan od Sredne rođen oko 1405. u Sredni kraj Križevaca, a umro je 6. kolovoza 1472. u Ostrogonu u Mađarskoj. Krčelić izostavlja i većinu crkvenih i svjetovnih funkcija navedenog autora, dok je danas poznato da je bio humanist, diplomat, kanonik, varaždinski biskup, inicijator okupljanja istaknutih humanista i renesansnih umjetnika na Korvinovu dvoru, osnivač humanističkih škola, osnivač skriptorija i knjižnice u Budimu i Sveučilišta u Požunu, fizičar i astronom. Krčelić ističe samo

podatak da je Vitez od Sredne bio *protonotar kraljevske kancelarije* na Korvinovu dvoru, što smatra njegovom najistaknutijom funkcijom. Vjerojatno u skladu s time ograničava autorov pisani opus na zbirku od sedamdesetak pisama koje je sastavio kao dvorski protonotar i kancelar te ne spominje diplomatske, političke i protuturske govore koji su nam danas poznati. Spomenuta pisma nastala su između 1445. i 1451. godine i bave se tada aktualnom svjetovnom i crkvenom tematikom, a iz povijesnog su aspekta vrijedna jer ocrtavaju aktualno stanje Ugarske, dok iz filološkog aspekta pružaju potvrdu humanističkog duha i stila pisanja koji se u svakoj situaciji nastojao ugledati na klasične autore.⁵⁶

9.3.3. PAVAO IVANIĆ

Krčelić ne navodi točne biografske podatke o Ivaniću, a oni nam ni danas nisu poznati. Sa sigurnošću se može tvrditi samo da je živio i djelovao u 15. stoljeću, da potječe iz mjesta Ivanić te da je, kako sam navodi, a Krčelić prenosi, bio *prezbiter zagrebačke dijeceze, rektor oltara svetog Pavla Apostola u Varaždinu i pisar kraljevske kancelarije*. Krčelić ovog autora ne navodi slučajno neposredno nakon Ivana od Sredne. Prema Krčelićevim riječima, Ivanić je na zahtjev arhiđakona Pavla iz Varaždina započeo rad na prikupljanju izgubljenih i oštećenih pisama te rad na priređivanju službene korespondencije Ivana od Sredne. Danas znamo da je Ivanić rasporedio pisma tematskim, a ne kronološkim slijedom, svakom je pismu dao naslov u kojem se navodi sadržaj, adresat te podaci o osobi u čije se ime pismo šalje. Ivanić se upustio u pisanje opširnih komentara te je tumačio navode koje Ivan od Sredne preuzima od klasičnih i crkvenih autora, a upustio se i u raščlambu retoričkih figura, na temelju čega možemo donositi zaključke o njegovu izvrsnom humanističkom obrazovanju i poznavanju klasičnih i crkvenih autora.

9.3.4. STJEPAN BRODARIĆ

Podaci o godini, datumu, mjestu rođenja i smrti Stjepana Brodarića te podaci o njegovu obrazovanju Krčeliću nisu poznati. Danas raspoložemo podacima da je Stjepan Brodarić rođen u selu Jerošin⁵⁷ kraj Koprivnice oko 1480. i da je umro 17. studenoga 1539. u Váczu u Mađarskoj. Pouzdani podaci o Brodarićevu obrazovanju nisu nam ni danas poznati. Pretpostavlja se da se školovao u Pečuhu i Padovi. Krčelić pokušava barem otprilike odrediti mjesto Brodarićeva obitavanja pa navodi

⁵⁶ Stilom pisanja Ivan od Sredne oponaša autore poput Cicerona, Seneka te svetog Jeronima.

⁵⁷ Kasnije Herešin.

da je u svojem vlasništvu imao posjed Ruschysz, koji je 1530. u roku od tri dana morao vratiti svom bratu Matiji. Čitatelja željnog detaljnijih podataka o konkretnom događaju upućuje na svoje djelo *De Regnis Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae notitiae praeliminares*. Nadalje, Krčelić spominje Brodarićev opis Mohačke bitke i navodi da se Joannes Sambucus oko 1539. pobrinuo da djelo bude tiskano. Krčelić je vjerojatno svjestan da je djelo tiskano više puta pod raznim naslovima pa stoga naslov spominje samo opisno. Navedeno je djelo prvi put tiskano 1527. pod naslovom *De conflictu Hungarorum cum Turcis ad Mohacz, in quo rex eorum Ludovicus II. cum universo exercitu interiit, verissima historia Stephani Broderici episcopi Sirmiensis*.

9.3.5. PAVAO RITTER

Krčelić u svojem pregledu književnosti ne navodi datum ni godinu rođenja Pavla Rittera iako bismo mogli pretpostaviti da su mu ti podaci bili poznati. Iz suvremene literature saznajemo da je Ritter rođen 7. siječnja 1652. Krčelić spominje da je Pavao rođen u Senju zbog dužnosti na kojoj je njegov otac tamo bio. Ritterov otac podrijetlom je iz Alzasa, a u Senju je boravio kao krajiški časnik koji je zbog iznimnih zasluga u borbi protiv Turaka dobio plemićku titulu. Krčelić navodi da je Ritter umro 17. prosinca 1713. u Beču, što se ne podudara sa suvremenim podacima, koji govore da je navedeni autor umro već 20. siječnja 1713. Pavao Ritter temeljno je obrazovanje stekao u Senju, a kasnije se školovao na isusovačkom kolegiju u Zagrebu. Znanja o bakrorezu i tiskarstvu stekao je kod J. W. Valvasora, a geografiju izučavao kod J. M. Vischera u Beču, o čemu nam Krčelić ne pruža nikakve informacije iako spominje njegov boravak i život u Zagrebu i Beču. Krčelić navodi kako se Ritter iz ljubavi prema starini u početku bavio heraldikom. Nadalje, spominje se čast *zlatnog viteza* koju je Ritteru iskazao hrvatsko-ugarski kralj Josip I. 1687. Krčelić navodi da je Ritter 1691. proglašen podžupanom Krbave i Like, a naposljetku je postao kraljevskim savjetnikom i barunom. Godine 1694. dobio je na upravljanje Zemaljsku tiskaru u Zagrebu, u kojoj je djelovao do 1709., kada mu je Sabor oduzeo pravo upravljanja tiskarom zbog njegovih sukoba s turopoljskim plemstvom i zagrebačkim kaptolom. Budući da je upravo Krčelić po odluci Marije Terezije iz 1749. Ritterovu pisanu ostavštinu prenio u Hrvatsku i prvi se njome detaljnije bavio, može se sa sigurnošću tvrditi da je imao vrlo dobar uvid u Ritterovu bibliografiju te bismo njegove podatke mogli ocijeniti pouzdanima. Od objavljenih Ritterovih djela Krčelić navodi: *Chronica Croatica; Sibylla utrumque vulgari idiomate; Natales D. Ladislao restituti; De Bosnia; Versus varii et multiplices sub titulo Anagrammatum*. Od Ritterovih djela koja su do trenutka objavljivanja Krčelićeve knjige 1774. ostala u rukopisu navode se: *Servia illustrata; Examen historicum de*

*Hungariae in Croatiam iure; Ioannis Lucii officinae; Banologia; Extractus lectorum in diversis scriptoribus, maxime Byzantinis; Variorum diplomatum sincera et fidelis copiatio ad historiam in variis illustrandam; Extractus diplomatum diversorum archiviorum; Lexicon Sclavonicum; Gramatica Croatica; Privilegia et notitiae episcopatus Quinque-Ecclesiensis, addita episcoporum serie; Catalogus episcoporum Zagrabensium cum quibusdam memoriis, item Bosniensium; Catalogus episcoporum Segniensium; Fragmenta et adversaria varia ad illustrandam historiam; Epistolae ad amicos et horum ad Ritterum versibus scriptae; Illustratio Rascianorum in ritu Graeco viventium ex privilegiis et scriptoribus Cyrillianis; Miscelanea varia maxime astronomica; Genealogia variorum i Vitae sanctorum Illyrii.*⁵⁸

10. ZAKLJUČAK

Filološkom analizom latinskog teksta tiskanog izdanja iz 1774. i latinskog teksta kasnijeg prijepisa nisu utvrđene sadržajne, leksičke i sintaktičke, već isključivo pravopisne i tipografske razlike, koje nam omogućavaju donošenje zaključaka o predlošku na temelju kojeg je prijepis nastao. Uzevši u obzir sve izneseno (vidi 8. poglavlje), zaključujemo da rukopis, tj. kasniji prijepis, koji je sačuvan do danas, nije uzeo tiskano izdanje kao predložak, već neki drugi stariji rukopis ili Krčelićev autograf.

Krčelićevi podaci povezani s bibliografijom obrađenih autora u pravilu su veoma šturi i ne obuhvaćaju cjelinu književnog djelovanja hrvatskih kontinentalnih pisaca u periodu od 14. do 17. stoljeća. Ipak, može se reći da je Krčelić spomenuo sva važna djela svakog autora i izostavio samo ona manje poznata ili književnopovijesno manje važna, što je sasvim razumljivo s obzirom na činjenicu da je riječ o udžbeniku i kratkom pregledu književnosti. Krčelić u više navrata naglašava kako nastoji pisati što kraće te da ne želi zamarati čitatelja. Budući da je teško povući granicu između eventualne manjkave informiranosti autora i nastojanja da udžbenik bude što je moguće kraći, ne mogu se davati sudovi o Krčelićevu poznavanju ukupnoga književnog opusa svih spomenutih autora.

Analizom biografskih podataka uočeno je da Krčelić u velikoj mjeri odustaje od navođenja podataka o rođenju autora jer ih vjerojatno ne može sa sigurnošću potvrditi. Naime, izostavljeni su podaci o rođenju gotovo svih autora, a jedan jedini navedeni podatak (godina rođenja Nikole Olaha) podudara se s današnjim podacima. Nadalje, zaključujemo da su Krčeliću podaci o smrti pisaca obrađenih u zbirci mnogo važniji jer ih sustavno navodi kod gotovo polovice autora, a primjerice kod

⁵⁸ Baltazar Adam KRČELIĆ, *Scriptorum ex regno Sclavoniae a seculo XIV. usque ad XVII. inclusive collectio*, Joan. Thoma de Trattner, Varaždin, 1774.

Rafaela Levakovića naglašava da mu taj podatak nije poznat, dok informacije o rođenju mnogih autora, koje mu nisu poznate, jednostavno prešućuje. Inzistirajući na sustavnom navođenju podataka o smrti, sve i ako ih nije mogao pouzdano utvrditi, Krčelić osam puta griješi i time žrtvuje vlastitu vjerodostojnost. Ovime se načelno potvrđuju Smičiklasove tvrdnje o maloj sadržajnoj vrijednosti⁵⁹ Krčelićeva književnopovijesnog djela. Međutim, usporedivši količinu aktualno poznatih i provjerenih biografskih podataka s količinom točnih podataka koje iznosi Krčelić (vidi 9. poglavlje) dolazimo do spoznaje da napredak književnopovijesnih istraživanja postoji, ali nije velik kao što bi se moglo očekivati. Danas, 250 godina nakon tiskanja djela, raspoložemo sa svega 26,190 % više pouzdanih i potvrđenih biografskih podataka povezanih s obrađenim autorima. To dovodi do zaključka da Krčelićev rad u kontekstu vremena nastanka i s obzirom na ondašnju dostupnost činjenica, iako manjkav po današnjim kriterijima znanstvene strogoće, provjerenosti, preciznosti i sveobuhvatnosti, nipošto nije beznačajan i znanstveno bezvrijedan. Nadalje, važnost ovog djela na regionalnoj, ali i nacionalnoj razini treba prepoznati u autorovim nastojanjima da prvi put napiše književnopovijesni pregled istaknutih pisaca kontinentalne Hrvatske. Također, vrijednost ove biografske zbirke očituje se i u činjenici što ona predstavlja prvi književnopovijesni udžbenik koji obuhvaća autore s područja kontinentalne Hrvatske te koji je kao izvor znanja i nastavno pomagalo u rukopisnom obliku itekako poslužio svojoj ciljanoj publici – studentima Političko-kameralne škole.

POPIS LITERATURE

- 1/ Mirko ANDROIĆ, Vladimir BAYER, Eugen PUSIĆ, Slobodan ŠTAMPAR, *Varaždin u XVIII stoljeću i Političko-kameralni studij*, Sveučilište u Zagrebu i Historijski arhiv u Varaždinu, Zagreb – Varaždin, 1972.
- 2/ Adam Alojzije BARIČEVIĆ, "Život prečasnog muža Baltazara Adama Krčelića, opata i kanonika zagrebačkoga", *Zaprešićki godišnjak*, 5, Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić, 1995., 51–56.
- 3/ Rafo BOGIŠIĆ, *Hrvatska književna historiografija 18. stoljeća*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1997.
- 4/ Franjo FANCEV, *Dokumenti za naše podrijetlo hrvatskoga preporoda; Građa za povijest književnosti hrvatske*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, knjiga XII, Zagreb, 1933.
- 5/ Velimir GAJ, *Knjižnica Gajeva. Ogljed bibliografskih studija. Spisao i na sviet izdao Velimir Gaj*, Tisak narodne tiskare Gajeve, Zagreb, 1875.

⁵⁹ Tadija SMIČIKLAS, *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, Scriptorum, Volumen IV, Balthasaris Adami Kerchelich Annuae 1748 – 1767.*, 45.

- 6/ Veljko GORTAN, Vladimir VRATOVIĆ, Pet stoljeća hrvatske književnosti: knjiga 3: Hrvatski latinisti: II Pisci 17. – 19. stoljeća, Matica hrvatska, Zagreb, 1970.
- 7/ Šime JURIC, Katalog rukopisa Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Knjiga 2, Nacionalna i sveučilišna biblioteka Zagreb, Zagreb, 1993.
- 8/ Vinko KALAFATIĆ, Oratio funebris quam, dum VIII Idus Aprilis anno MDCCLXXVIII Balthasari Adamo Kerchelich grati animi ergo parentabat regia Zagrabien-sis Academia, Typis Ioannis Thomae nob. de Trattnern, Zagrabiae, 1778.
- 9/ Ivan KOSIĆ, Baltazar Adam Krčelić u Zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu: u povodu 300. obljetnice rođenja, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Zagreb, 2016.
- 10/ Baltazar Adam KRČELIĆ, Življenje blaženoga Gazotti Augustina, po štampe Ivana Weitz, Vu Zagrebu. 1747.
- 11/ Baltazar Adam KRČELIĆ, Annuae sive historia: ab anno inclusive 1748 et subsequis (1767) ad posteritatis notitiam, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1952. Urednik: Nikola MAJNARIĆ, preveo Veljko GORTAN.
- 12/ Baltazar Adam KRČELIĆ, Historiarum cathedralis ecclesiae Zagrabien-sis partis primae tomus primus, Typis primò Rainerianis, dein Zeraushegianis, ac demum Antonii Jandera Typographi Vbl. Cap. Eccl. Zagr. in Nova Villa, Zagrabiae, 1770.
- 13/ Baltazar Adam KRČELIĆ, Scriptorum ex regno Sclavoniae a seculo XIV. usque ad XVII. Inclusive collectio, Joan. Thoma de Trattnern, Varaždin, 1774.
- 14/ Stjepan KRIVOŠIĆ, "Baltazar Adam Krčelić (1715 – 1778)", Rad JAZU 375, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, gl. ur. Grga NOVAK, Zagreb, 1978., 107–227.
- 15/ Vlado REZAR, "Grčka elegija zagrebačkog kanonika i humanista Georga Wyrf-fela", Colloquia Maruliana, vol. 30, br. 30, 2021., 217–240.
- 16/ Xistus SCHIER, Specimen Styriae Literatae ad Subsidia Operi Perficiendo Necessaria Impetranda Eruditis Inclytæ Gentis Viris, Typis Mariae Susannae Jahn Typogr. Acad., Viennae, 1769.
- 17/ Teodora SHEK BRNARDIĆ, Svijet Baltazara Adama Krčelića: Obrazovanje na razmeđu između tridentskog katolicizma i katoličkog prosvjetiteljstva, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2009.
- 18/ Tadija SMIČIKLAS, Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, Scriptores, Volumen IV, Balthasaris Adami Kerchelich Annuae 1748 – 1767., Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, Zagreb, 1901.
- 19/ "Kam – Ko", Hrvatski biografski leksikon 7, gl. ur. Trpimir MACAN, Zagreb, 2009.
- 20/ "A – Gl", Hrvatska književna enciklopedija 1, gl. ur. Velimir VISKOVIĆ, Zagreb, 2010.
- 21/ "Gl – Ma", Hrvatska književna enciklopedija 2, gl. ur. Velimir VISKOVIĆ, Zagreb, 2010.

- 22/ "Ma – R", Hrvatska književna enciklopedija 3, gl. ur. Velimir VISKOVIĆ, , Zagreb, 2011.
- 23/ "S – Ž", Hrvatska književna enciklopedija 4, gl. ur. Velimir VISKOVIĆ, Zagreb, 2012.

RUKOPISNI IZVORI

- 1/ Baltazar Adam KRČELIĆ, *Zagrabiae in aedibus meis die 7 Augusti anni 1774.*, Zbirka rukopisa i starih knjiga, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, signatura: 3444.
- 2/ Baltazar Adam KRČELIĆ (prijepis nepoznate ruke), *Slavoniae in veteri quondam Panoniae Savia sitae scriptorum, cum notitia praeliminari a s. Augustino Gazotti Ecclesiae Zagrabiensis episcopo incaminata saeculo 14 series*, Zbirka rukopisa i starih knjiga, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, signatura: 3687.

SUMMARY

HISTORICAL AND COMPARATIVE ANALYSIS OF THE BIOGRAPHICAL DATA AND THE PHILOLOGICAL ANALYSIS OF KRČELIĆ'S FIRST LITERARY AND HISTORICAL TEXTBOOK FROM THE CONTINENTAL REGIONS OF CROATIA (1774)

After the introductory sections, which provide an insight into Krčelić's origin, education, literary works and the historical context of his work, this paper examines the work printed in Latin under the title *Scriptorum ex regno Slavoniae a saeculo XIV. usque ad XVII. inclusive collectio* and the related Latin manuscript under the title *Slavoniae in veteri quondam Panoniae Savia sitae scriptorum, cum notitia praeliminari a s. Augustino Gazotti Ecclesiae Zagrabiensis episcopo incaminata saeculo 14 series*.

The aim of this paper is to date the autograph and attempt to determine the template from which the later transcript, the only one preserved to this day, was created. Therefore, any discrepancies at the level of the text's content will be investigated, as well as the differences in the orthographic, lexical and syntactic rules of the standard Latin language. The second aim is to determine any potential differences between the biographical data about the writers provided by Krčelić and the information we have about these writers today — two hundred and fifty years later — so that conclusions can be drawn about the quality of Krčelić's work, which was strongly challenged in the early twentieth century.

The autograph was dated by reviewing the available literature and Krčelić's

written correspondence. A comparison of the printed edition and the manuscript revealed no differences in content (biographical or bibliographical) nor in lexical or syntactic aspects, only orthographic and typographic differences. Furthermore, it was found that Krčelić's data related to the biographies of Croatian continental writers is incomplete, and the information provided mostly corresponds with the data available to us today. It was also confirmed that Krčelić's bibliographical data is generally very sparse, and it does not include all the significant authors. Nevertheless, important works are mentioned, while lesser-known or thematically less significant ones are omitted.

Key Words: Adalbert Barić; Baltazar Adam Krčelić; Velimir Gaj; Political and Cameral School; literary and historical textbooks — continental regions of Croatia.